

A photograph of laundry hanging on a line in a garden. The scene is set outdoors with a large tree on the left and a body of water in the background. The laundry includes a large white sheet, a pair of blue jeans, and several white shirts. The ground is covered in green grass with some fallen leaves. The overall atmosphere is peaceful and domestic.

CLEMENS WISSE

Roman

Loeve
De Dageraad

HOEVE DE DAGERAAD

Van Clemens Wisse verscheen bij
Uitgeverij Zomer & Keuning o.a.:

Mooie Maartje van de molen

De jonge weduwe van Reggezate

Het dagboek van de boerin

Het wasmeisje van Zuiderhoeve

De erfgenaam van de Weeshoeve

Clemens Wisse

Hoeve De Dageraad

Uitgeverij Zomer & Keuning

ISBN 9789401909648
ISBN e-book 9789401909655
NUR 344

© 2017 Uitgeverij Zomer & Keuning
Postbus 13288, 3507 LG Utrecht

Omslagontwerp Liesbeth Thomas, t4design

www.romanserie.nl

Alle rechten voorbehouden

Op het groene geblokte zeil van de keukentafel heeft daggeldersvrouw Fie Hogenes vijf stapeltjes boterhammen gezet. Ze variëren in hoogte en dat heeft alles te maken met de leeftijd en de behoefte van de eters. Voor haar man Ben heeft ze de hoogste stapel boterhammen neergezet. Enkele ervan zijn belegd met een plakje kaas of een schijfje spek.

Als boerenknecht moet Ben doorgaans hard werken en dus moet hij voldoende en goed voedsel binnenkrijgen. Dat geldt ook wel voor haarzelf en deels ook voor de kinderen, maar meer dan een lik reuzel of een miniem laagje suiker kan bruin niet trekken. In het midden van de tafel staat een kan karnemelk en vijf kroezen. Als alle kinderen nog thuis zouden zijn, dan hadden er zes stapeltjes boterhammen en zes kroezen op tafel gestaan, maar haar oudste, Lientje, heeft een baantje voor dag en nacht op Lengezicht, de kapitale hoeve van Harm en Trui Goosse.

Als Cor zijn kroes alvast vol schenkt en er stiekem een schepje suiker in gooit, heb je de poppen aan het dansen. Moeder Fie heeft het niet gezien, maar Antje en Gertje wel en ze protesteren.

Op dat moment komt vader Ben thuis en gooit zijn pet op zijn makkelijke stoel, die hij van zijn vriend Gerard Kamper gekregen heeft.

‘Wat een kabaal is dat hier, zeg! Het lijkt wel een kippenhok,’ bromt hij.

‘Cor heeft een schep suiker in zijn kroes karnemelk gedaan en wij krijgen niks,’ verklaart Gertje het kabaal waar vader het over heeft. Hij trekt daarbij een zo verongelijkt gezicht dat zowel Ben als moeder Fie in de lach schiet.

‘Dan jij ook maar een schepje,’ zegt ze, maar natuurlijk houdt ook Antje haar kroes bij en dan zitten ze samen te genieten van hun lekkere zoete karnemelk, waarvan ze stiekem alvast een slokje nemen. Dat mag eigenlijk niet, want er moet eerst gebeden worden.

‘Als jullie je snavels even houden, kunnen we bidden,’ zegt vader. Dan vouwen ze allemaal hun handen en bidt vader Ben, zoals gewoonlijk, voor.

*Onze Vader, die in de hemel zijt
Uw Naam worde geheiligd
Uw Rijk kome
Uw Wil geschiede op aarde
zoals in de hemel.*

En dan vallen de anderen in:

*Geef ons heden ons dagelijks brood
En vergeef ons onze schuld,
zoals ook wij aan anderen hun schuld vergeven
En leid ons niet in bekoring
Maar verlos ons van het kwade.
Amen.*

Het lijkt wel of de kinderen uitgehongerd zijn, zo driftig vallen zij op hun stapeltjes boterhammen aan.

In het kleine daggeldershuisje, dat bij de hoeve hoort waar vader Ben werkt, is het avondmaal wel het intiemste halfuurtje van de hele dag. De kinderen kakelen weer door, wat Ben de uitspraak ontlokt dat er wellicht storm op komst is.

‘Bewaar me,’ zucht Fie. ‘Ik heb mijn buik nog vol van de sneeuwstormen en vorst van de afgelopen weken. Voor mijn part gaat het warm water regenen.’

‘Dat ben ik met je eens, Fie, en de boer waarschijnlijk ook. Vanmorgen stond hij al in de hoop stalmest te prikken om te zien of die al naar de baggerstalen aan de kade van het buitenwater gereden kan worden. Maar de hal zit er nog in en we zullen nog minstens een week of langer moeten wachten, tenzij de vorst weer invalt, want dan duurt het nog langer.’

‘Van mij mag het weer gaan vriezen, hoor!’ zegt Cor. ‘Dan hakt Gerard misschien weer gaten in het ijs om te vissen.’

‘Of we gaan met de grote slee van Gerard naar het eilandje in het meer om riet te snijden,’ zegt Ben. ‘Als het vriest, is er

op de hoeve weinig te doen en vindt Hein het goed dat ik Gerard ga helpen.'

'Dan ga ik niet mee, hoor!'

'Dat hoeft ook niet, jongen,' zegt Fie. 'Het is gevaarlijk en niks voor jou. Ga jij maar fijn schaatsen, dan kun je je warm rijden.'

'Dat vind ik ook!' zegt Ben. 'Maar over gevaar gesproken, weet je dat er op de grote slee van Gerard een kist staat met spullen om drenkelingen te redden? In de kist zitten een dreg, een lang touw, een bijl en twee paardendekens.'

'Goed van Gerard, om daaraan te denken.'

'Niet Gerard maar zijn vader heeft het jaren geleden al bedacht. Dat kwam omdat hij aan de oever van de plas op het ijs aan het rietsnijden was en er een kind dreigde te verdrinken in een wak. Het kind is er gelukkig levend vanaf gekomen, maar sindsdien heeft hij een kist met reddingsmateriaal op zijn slee gezet en Gerard heeft het zo gelaten.'

'Als ik in april van school kom, ga ik Gerard weer helpen met bosjes aanmaakhout maken,' neemt Cor zich voor, maar Ben tempert het enthousiasme van zijn zoon.

'Als het zover is zullen we nog wel zien, jongen.' Hij begrijpt best waarom Cor graag met Gerard werkt, want het is een fijne vent en Cor grijpt alles aan om geld te verdienen.

'Maar jij doet toch ook graag dingen samen met Gerard, pa,' zegt Cor en Ben knikt.

'Dat is wat anders. Ik ga niet bij hem werken.'

'Peuren dan,' zegt Cor. Hij is een keer mee geweest en vond het erg spannend. Gerard had de peuren geregen en de wormen aan de lijn tot een vaste kluwen samengebonden. Door de peur langzaam op en neer te bewegen hapten de palingen toe. Die werden vervolgens in een omgekeerde paraplu gemikt, die Gerard aan de boot had vastgemaakt. Af en toe leegde hij de plu in een grote teil in de boot.

'Ja, peuren vind ik ook spannend, maar fuiken zetten en die later ophalen is eigenlijk nog spannender. In sommige fuiken zitten enkele palingen of helemaal niks, terwijl er in

andere fuiken wel tien of meer zitten. Prachtig is dat!’

‘Vette paling opeten ook,’ lacht Fie.

‘Dat zou ik ook wel willen, maar het aandeel in de winst, als Gerard de aal bij de visboeren in stad heeft verkocht, hebben we harder nodig.’

‘Zeg dat wel,’ beaamt ze. ‘Ik ga morgen maar weer de boer op om verstelgoed op te halen.’

Zoals Fie zich de vorige avond al voorgenomen heeft, gaat ze de volgende ochtend met een juk, waaraan twee manden hangen, letterlijk de boer op om te vragen of er verstelwerk is. De extra inkomsten heeft ze hard nodig omdat de kleine reserves die ze had, aanzienlijk geslonken zijn. Ze heeft aparte potjes voor brandstof, kleding, klompen en schoenen, beddengoed en voeding voor zover ze dat niet uit eigen tuin hebben. Vooral bonen uit eigen tuin worden ingemaakt in grote Keulse potten. Ze worden gezouten en dan komt er een doek onder een deksel, die verzwaard wordt met een grote kei. Ze heeft twee grote potten, waarvan de tweede inmiddels is aan gebroken. Het witte schuim puilt vaak van onder de deksel uit. Aardappelen worden onder een laag oude jutezakken en stro in het schuurtje bewaard. Tijdens de weken van strenge vorst heeft Ben extra stro over de aardappelen moeten gooien.

Ben brengt het leeuwendeel van het geld binnen, maar haar eigen verdiensten vormen toch ook een noodzakelijke bijdrage, want een gezin van zes personen heeft heel wat nodig. Het is voor haar vaak passen en meten om de eindjes aan elkaar te knopen. Maar zij is een zuinige huisvrouw en ieder dubbeltje wordt drie keer omgedraaid voordat het wordt uitgegeven.

Haar bedrevenheid in het naaien en verstellen van kleding heeft ze mede te danken aan de Singer naaimachine, die ze van haar moeder geërfd heeft. De boeren en middenstanders van het dorp kennen de vaardige hand van Fie.

‘Ik heb twee broeken en een kiel van Hannes die versteld

moeten worden, maar ik heb ze nog niet gewassen, Fie,' zegt Jaan Dalmeijer van hoeve De Dageraad.

'Geeft niet Jaan, voor een kwartje per stuk was ik ze zelf wel.' Het mes snijdt voor Fie zodoende aan twee kanten. Wassen en verstellen is een combinatie waar geld mee te verdienen valt, dus neemt ze zich voor de klanten voortaan die keuze voor te leggen.

'Daar kan ik ze zelf niet voor wassen, Fie,' vindt Jaan en ze geeft dan ook nog een rok mee, die wat ingenomen moet worden. 'Door het gure weer van de laatste tijd ben ik wat afgevallen en nu slobbert die rok me om het lijf,' zegt ze. 'Maar hij is wel gewassen.'

'Misschien is hij daardoor al wel een beetje gekrompen. Ik neem het zekere voor het onzekere en zal je taille nog even meten.' Als ze de boerin het meetlint om haar leest trekt, geeft Jaan een gilletteje.

'Wat is er nou?' vraagt Fie verschrikt. 'Doe ik je pijn?'

'Nee, je kietelt me en daar kan ik absoluut niet tegen.'

'Met een broer als boer zul je wel niet vaak gekieteld worden,' lacht Fie. Alle dorpelingen kennen de wat excentrieke broer en zus, die samen in hoeve De Dageraad wonen. Maar niemand zal een kwaad woord over ze zeggen, want het zijn vriendelijke en aardige mensen.

Fie is niet alleen bedreven in het naaien en verstellen van kleding. Zij verstaat ook als geen ander de kunst van het onzichtbaar stoppen van gaten, die, door welke oorzaak dan ook in - soms dure - kledingstukken gekomen zijn.

Als er veel naaiwerk te doen is, helpt dochter Antje bij het bezorgen van gerepareerde kledingstukken. Om vergissingen te voorkomen, speldt Fie bij het ophalen een briefje op het verstelgoed met vermelding van het probleem en de naam van de afzender. Antje geeft ze een lijstje mee met de kosten van de reparatie.

'Heb je nog wat verstelgoed bij elkaar weten te garen, Fie?' vraagt Ben als hij aan tafel schuift voor de avondboterham.

‘Het viel zeker niet tegen, Ben. Bij De Dageraad kreeg ik van Jaantje maar liefst vier stuks mee. Ze bracht me trouwens nog op een idee.’

‘Jaantje?’

‘Ja, ze zei dat ze de twee broeken en de kiel van Hannes niet gewassen had. Toen heb ik aangeboden dat voor een kwartje per stuk te doen en daar ging ze mee akkoord. Sterker nog, ze zei dat ze daar zelf niet voor kon wassen.’

‘Maar wat voor ’n idee deed Jaantje je nou aan de hand?’

‘Het idee om de mensen aan te bieden de te repareren kleding ook te wassen; dat levert me dan een kwartje per stuk op en dat is mooi meegenomen.’

‘Dat wel, maar je krijgt het niet voor niks. Smerige kleding van vreemden wassen is ook niet fris.’

‘Ik ben het wel gewend, jongen, want als jouw kiel en broek onder de stront zitten is het wassen ervan ook niet zo’n lolletje. Maar over lolletjes gesproken, ik had vandaag iets grappigs met Jaan.’

‘Zulke lolbroeken zijn Hannes en Jaan anders niet,’ lacht Ben.

‘Luister: ze gaf me ook een rok mee die ingenomen moet worden, want ze is door het gure weer van de laatste tijd wat afgevallen. Ik moest haar toen de maat nemen en het meetlint om haar middel slaan. Toen stootte ze plotseling gilletjes uit, waarop ik vroeg of ik haar pijn deed. Weet je wat ze zei?’

‘Geen idee!’

‘Dat ik haar kietelde, waar ze absoluut niet tegen kan. Toen kon ik niet nalaten te veronderstellen dat ze niet vaak gekieteld zal worden met een broer als boer naast zich.’

‘Nee, dat denk ik ook niet,’ lacht Ben en dan is het weer tijd om te gaan eten. Slapen, werken en eten zijn het lot van de gewone man, maar gelukkig valt er af en toe nog wel wat te lachen.

‘Vanmorgen heb ik de riek nog eens in de mesthoop geprikt. Ik denk dat we vandaag wel kunnen beginnen met het afvoe-

ren ervan naar de grote stalen, Ben,' zegt Hein Vos op een ochtend.

'Ik vind het goed, hoor. Ik zal mijn best doen om je bij te houden, want mijn spieren zijn een beetje verslapt door het stilzitten tijdens de vorstperiode.'

'Dan begin ik wel bij de achterste staal, zodat jij wat meer tijd krijgt om de kar te laden.'

'Mij best, hoor!' Ben haalt het paard en rijdt de kar tot vlak bij de mesthoop. Ook de tweede kar zet hij alvast klaar, want terwijl de boer met de eerste gevulde kar naar de staal is, moet hij de tweede geladen hebben voordat hij terug is.

Bij verreweg de meeste boeren is dit de normale gang van zaken. De knecht laadt de karren en de boer rijdt de mest naar de staal. Het komt bijna nooit in het hoofd van de boeren op om eens een keertje te wisselen. Bij boeren die met eigen zoons werken, komt het weleens voor. In die gevallen voelt de boer zich niet de mindere, want het is tenslotte zijn eigen vlees en bloed. Ben weet niet beter en werkt gestaag door. Prettig werken is het niet, want er staat een gure wind.

De afgelopen zomer heeft baggerman Dirk Raster schuiten vol bagger gelost achter de dijk van het buitenwater. Vooraf heeft Ben een wal van aarde en vette klei in een grote kring aangelegd. Binnen die kring stort Dirk met zijn boezelschap de bagger. Met zijn lange lieslaarzen staat hij tot over zijn knieën in de baggerschuit. Eerst heeft hij op de ka een goot gemaakt met planken aan de zijkanten en een oude kokosmat in het midden. Door die goot glijdt de bagger soepel de staal in.

Ben herinnert zich dat hij als kind bij de goot ging kijken of er soms spulletjes met de bagger mee kwamen. Dirk baggert vaak in de stadsgrachten en niet zelden belanden er waardevolle spullen in de schuit. Ze zijn bij het spoelen van dingen verloren gegaan. Thuis heeft Dirk een hele verzameling van opgebaggerde snuisterijen. Maar er ontsnappen er

ook veel aan zijn aandacht, vooral kleine dingetjes, en daar had Ben het vroeger op voorzien. Meestal waren het beschadigde kopjes, maar één keer vond hij een suikerlepeltje en dat bleek later van zilver te zijn. Toen hij met Fie trouwde heeft hij het van thuis meegenomen en het ding staat nog steeds in de suikerpot.

Nu is de bagger gedroogd en worden de karren mest erop gelost. Als dat werk op beide stalen is voltooid, gaat Ben aan de slag om de gedroogde bagger met mest te vermengen. Met het 'kleinmaken' van de twee stalen is hij minstens zes weken bezig. Daarna wordt het mengsel naar de weilanden gereden en daar uitgestrooid.

Terwijl de boer de karren in rap tempo wisselt door de zwing van de lege kar aan te haken aan de volle, lukt het Ben maar net zijn baas bij te houden. Het is echter zijn eer te na de boer te laten wachten tot hij de tweede kar geladen heeft. Hoewel er een schrale wind waait krijgt hij het warm, trekt zijn duffel uit en werkt door in zijn dunne kiel. Als hij even stopt om uit te blazen, merkt hij dat het zweet zijn lichaam sterk afkoelt, zodat hij even staat te rillen. Het beste wapen tegen te snelle afkoeling lijkt hem stevig doorwerken, maar dat blijkt achteraf niet zo'n goede gedachte.

'We gaan eerst maar een bakkie doen, Ben,' zegt Hein als hij weer met een lege kar terugkomt. Ben volgt de boer naar binnen, maar laat zijn duffel op de steel van zijn riek hangen. De gure wind blaast ongehinderd door zijn dunne kiel heen en hij is blij als hij binnen is.

'Heb je het niet koud met alleen een kiel aan, Ben?' vraagt boerin Mien Vos. 'De natte zweetplekken zitten onder je armen.'

'Als je stevig doorwerkt voel je geen kou, Mien,' reageert Ben, maar intussen zit hij te rillen.

'Ik zou, als ik jou was, straks toch m'n duffel maar weer aantrekken. Voor je het weet heb je een kou te pakken.'

'Ben is niet van poppenstront, hoor, Mien!' lacht de boer en Ben knikt dat Hein gelijk heeft.

Als hij weer aan het werk gaat, trekt hij toch de duffel maar weer aan, want hij merkt dat hij flink is afgekoeld.

In tegenstelling tot de deftige heren hebben boerenknechten geen horloge op zak. Maar dat is niet erg, want in de zomer zien ze aan de stand van de zon hoe laat het is. En als de zon niet schijnt, is de kerkklok een nog betrouwbaarder tijdmeting.

Als de kerkklok twaalf slagen laat horen, wordt het werk onderbroken voor het middageten. Ook Ben gooit de laatste scheppen mest op de kar en gaat naar huis, waar Fie het eten klaar heeft.

‘Rotweer,’ klaagt hij terwijl hij zijn duffel uittrekt. ‘Met de duffel aan krijg je het te warm als je hard werkt, maar als je hem uittrekt en even uitblaast sta je meteen weer te verrekken van de kou doordat je lijf snel afkoelt door het zweet.’

‘Je hebt nu ook natte plekken onder je armen, kijk maar uit dat je geen kou vat.’

‘Daar waarschuwde Mien ook al voor, dus heb ik na de koffie mijn duffel maar aan gehouden.’

‘Had je die dan uitgetrokken?’

‘Ja, ik stikte bijkans van de hitte. Na het luie leventje van de laatste maand viel het zware werk wel tegen.’

‘Kon je het dan niet wat rustiger aan doen?’

‘En dan voor gek staan als de kar nog maar halfvol is als Hein met een lege kar terugkomt van de staal.’

‘Zou dat dan zo erg zijn? Het komt er toch niet op aan of die mest nou een dag eerder of later op die stalen komt!’

‘Laten we maar gaan eten, Fie. Hoe eerder ik aan mijn middagdutje kan beginnen hoe liever het me is.’

‘Aan tafel, jongens!’ roept zij de kinderen. Ze zet de stampot van aardappelen en winterpenen op tafel en schept de borden vol. Om het geheel wat smeüger te maken gaat er een lepel gesmolten en verdunde reuzel overheen. Dat laatste heeft ze moeten kopen, maar de rest komt uit eigen tuin. Na het gebed hoor je nog slechts het getik van de vorken en het

gesmak van Gertje. 'Niet smakken, Gertje!' roept ze haar kleinste tot de orde. Ze heeft er een hekel aan dat hij zo zit te smakken. Als hij dat thuis doet is het nog niet zo erg, maar soms eet hij bij een vriendje en dan moeten die mensen merken dat hij thuis netjes opgevoed is.

Na het dankgebed gaat Fie, geholpen door dochter Antje, de vaat wassen en duikt Ben voor een dik halfuur de bedstee in. Maar het halfuur is zo om en als Fie hem dan roept, strompelt hij als een oude man naar de stoel met zijn kleren, want al z'n spieren doen hem pijn.

Pijn of geen pijn, het werk gaat door tot melkenstijd en dan komt hij een beetje bij in de warme stal.

'Je bent zo lusteloos, Ben. Was het zo zwaar vandaag?' Fie kijkt haar man met een onderzoekende blik aan als hij thuiskomt voor de avondboterham.

'Het zijn vooral m'n spieren die zo stijf zijn en daar word je niet vrolijk van,' reageert Ben; 'maar ik moet erdoorheen en morgen zal het allemaal wel wat beter gaan.'

'We moeten vanavond maar wat vroeger gaan slapen, want ik denk dat wat extra rust je goed zal doen.' Ze schudt haar hoofd, want een lusteloze man is zij niet gewend. Tijdens de hooibouw moet er ook dagen achtereen hard gewerkt worden, maar dan hoor je hem nooit klagen. Ze is bang dat hij toch een kou gevat heeft.

'Hoe voel je je nu?' vraagt Fie de volgende morgen als Ben, zoals gewoonlijk, vroeg uit de veren moet om te gaan melken. Niet meer zo vroeg als in het voorjaar, want nu staat een groot deel van de koeien droog.

'Het gaat wel, maar het zijn nog steeds die rottige spieren die me pijn doen en zoiets werkt door in je hele gestel.'

'Doe het dan vandaag maar wat rustiger aan en heb lak aan Hein als die er iets van zegt.'

'Ik zie wel, meissie.' Ben weet dat je bij Hein Vos niet moet aankomen met een beetje spierpijn of een rottig gevoel en hij

wil dan ook niet de slapjanus uithangen. Fie spreekt hij niet tegen, want hij weet dat ze gelijk heeft.

‘Een beetje stijf in de spieren, Ben?’ vraagt Hein lachend als hij ziet dat zijn knecht loopt te trekken met een been.

‘Het is me een beetje tegengevallen, Hein. Ik weet niet wat koeien precies voelen als ze na een winter met hun kop tussen twee palen gestaan te hebben, voor het eerst de wei in gaan, maar ik denk dat ze dan ook last hebben van stijve spieren. Ze maken dan zulke rare sprongen dat ze vaak in de sloot belanden.’

‘Als jij dat maar uit je hoofd laat!’ Hein moet zelf het hardst lachen om zijn eigen grap.

Ze gaan vandaag door met het werk waar ze gisteren mee begonnen zijn. Het is nog steeds guur en Ben prakkiseert er niet over zijn duffel weer uit te trekken, want dat is hem gisteren slecht gekomen. Behalve spierpijn begint hij zich in de loop van de ochtend beroerd te voelen, maar hij besteedt er weinig aandacht aan. Hij moet weer flink aanpoten om Hein bij te houden, maar hij geeft geen krimp. Na even uitgerust te hebben tijdens de koffiepauze denkt hij er wel weer tegen te kunnen, maar dat valt tegen. Het lukt hem niet meer de kar tijdig vol te krijgen, waardoor Hein even moet wachten en zichtbaar nijdig een riek pakt. ‘Ik zal je wel even helpen, Ben, want met dit tempo krijgen we de mest nooit op de stalen.’ Het is schromelijk overdreven, maar zo zit Hein Vos nu eenmaal in elkaar. Een beetje begrip voor het probleem van zijn knecht kan hij niet opbrengen.

‘Ik heb genoeg, Fie,’ zegt Ben die middag. Hij schuift zijn bord, dat nog niet half leeg is, van zich af. ‘Ik ga liever wat eerder de bedstee in.’

‘Moet je ook geen pap?’ vraagt Fie met een bezorgd gezicht. Dat Ben zijn bord niet leeg eet en ook geen pap wil, komt nooit voor.

‘Nee, ik ga wat langer plat. Roep mij over drie kwartier maar.’

‘Heb je alleen spierpijn of voel je je ook niet goed?’

‘Na een langer dutje zal het wel weer gaan.’ Hij schuift zijn stoel naar achteren en wankelt meer dan hij loopt naar de bedstee. Fie en de kinderen kijken elkaar met bezorgde gezichten aan.

‘Denk je dat pa echt ziek is, moe?’ vraagt Antje. Als moeder Fie knikt, eten ze hun pap met lange tanden op. Pa is nooit ziek en nou ineens wel. Zo denken niet alleen de kinderen, maar Fie ook. Zij is er niet gerust op en gaat na een kwartier kijken hoe het met Ben gaat. Ze schrikt als ze ziet dat hij ligt te zweten als een otter en dat hij een ongewoon rood gezicht heeft. Als ze zijn temperatuur opneemt schrikt ze nog harder, want hij heeft hoge koorts.

‘Pa heeft koorts, Antje. Ga jij gauw naar de dokter en vraag hem even langs te komen. Zeg maar dat pa tegen de veertig graden koorts heeft en erg ligt te zweten.’ Zelf gaat ze terug naar de bedstee, want in deze toestand wil ze hem niet alleen laten.

‘Is het al tijd, Fie?’ vraagt hij als ze bij de bedstee komt.

‘Jij gaat niet naar de boer, jongen, want je hebt hoge koorts.’

‘Maar dan weet hij niet waar ik blijf.’ Hoe ziek Ben ook is, zijn plichtsgevoel is hem als het ware aangeboren.

‘Ik ga er wel even heen, blijf jij nou maar in bed. Antje is naar de dokter.’

‘Is dat nou wel nodig?’ Hij kijkt haar met koortsige ogen aan en zakt terug in zijn kussen. ‘Geef me maar een kroes water.’ Fie haalt het gevraagde, helpt hem wat overeind en laat hem drinken. Zijn tanden klapperen tegen de kroes en ze voelt dat ook zijn rug nat is van het zweet.

‘Voordat de dokter komt, ga ik even de boer waarschuwen. Ik ben zo terug.’ Fie spoedt zich naar de hoeve en zegt Hein dat Ben niet kan komen, omdat hij met hoge koorts in bed ligt.

‘En hoe krijg ik de stalmest dan over de stalen?’ Hein Vos denkt alleen aan zijn eigen probleem.

‘Zoek dat maar uit, Hein. Ben moet in ieder geval in bed

blijven, want hij heeft hoge koorts en straks komt de dokter.'

'Ik heb het zien aankomen,' zegt de boerin. 'Als je met dit weer bezweet bent en alleen een dunne kiel draagt, dan vraag je om moeilijkheden.'

'En ik ben de dupe van zijn stommititeit. "De pil" die je erbij haalt, zal het nog wel wat erger maken. Al mankeert je niks, dan lult hij je nog het nest in. Die dokters verdienen aan gezonde mensen geen stuiver.'

Fie maakt zich kwaad om de botte reactie van de boer, maar ze reageert niet. Ze moet terug naar huis om er te zijn als de dokter komt.

Als ze thuis is loopt ze meteen door naar de bedstee, waar Ben nog steeds ligt te zweten. Met koortsogen kijkt hij haar aan.

'De dokter komt zo,' probeert ze hem wat gerust te stellen. Gelukkig hoort ze buiten het rijtuigje van de arts.

'Fijn dat u zo snel kon komen, dokter, want ik maak me grote zorgen om mijn man. Hij ligt met hoge koorts in de bedstee.'

'Dan ga ik meteen maar even bij hem kijken.' Met het bekende dokterstasje in zijn hand volgt de dokter Fie naar de bedstee.

'Goedemiddag, Hogenes. Gaat het een beetje?' vraagt hij belangstellend, maar Ben schudt zijn hoofd en hoest.

'Ik heb het een beetje benauwd en mijn spieren doen me pijn, dokter,' antwoordt hij met een rauwe stem.

'Heb je al iets gegeten vandaag?'

'Ik heb geen trek, dokter, alleen maar dorst.'

'Vanmiddag heeft hij bijna niets gegeten, dokter,' beaamt Fie de uitspraak van haar man.

'Dan zal ik eerst de temperatuur eens opnemen,' besluit de arts.

'Pff! Je hebt flinke koorts, Hogenes.' Hij ziet dat zijn thermometer een temperatuur van tegen de veertig graden aangeeft. 'Ik zal wat poeders klaarmaken.' En tot Fie: 'Ze kunnen vanmiddag nog worden afgehaald. Ze moeten opgelost wor-

den in ruim water en twee maal daags worden toegediend.'

'Wordt mijn man er beter van, dokter?' vraagt ze met een bezorgd gezicht.

'De poeders zijn in eerste instantie bedoeld om de koorts te drukken. Als u hem vanmiddag en vanavond een poeder geeft, hoop ik dat morgenochtend de koorts al iets gezakt zal zijn. Maar u moet erop rekenen dat het langzaam zal gaan, want uw man heeft het flink te pakken. Hebt u een vermoeden hoe het komt dat hij zo beroerd is?'

'Hij heeft zich bij de boer in het zweet gewerkt en toen zijn duffel uitgetrokken. In zijn dunne kiel is hij toen te snel afgekoeld.'

'Ja, ja, met dit schrale weer moet je voorzichtig zijn. Ik kom morgenochtend terug. Als hij geen zin in eten heeft moet u maar niet te veel aandringen. Het is wel nodig hem te laten drinken, want zweten en niet drinken put te veel uit.'

'Ik zal ervoor zorgen dokter.'

'Goed zo, sterkte! Vóór tien uur kom ik morgenochtend weer langs.'

'Dank u, dokter. Ik stuur Antje langs om de poeders op te halen.' Fie is blij dat Ben nu in deskundige handen is en dat hij poeders krijgt om de koorts te temperen.

Zodra Antje terug is met de poeders, lost ze een zakje op in water en geeft het Ben te drinken.

'Waar zijn die poeders voor, Fie?' vraagt hij.

'Om de koorts te temperen, dat zei de dokter toch.'

'O, dat heb ik niet gehoord.'

'Dat kan kloppen, want je lag toen zwaar te hoesten.'

'Kan hij dan ook geen hoestdrank voorschrijven?'

'Ik denk dat de poeders niet alleen de koorts temperen, maar ook het zware hoesten onderdrukken. De dokter zei dat je van de poeders ook rustiger wordt.'

'Misschien helpen ze dan ook tegen die verrekke spierpijn.'

'Ik hoop het, jongen! Probeer maar wat te slapen. Morgenochtend komt de dokter terug.'

Fie heeft er vertrouwen in dat de poeders zullen helpen,

maar die nacht merkt ze er nog weinig van. Ben ligt te rillen en als ze hem te drinken geeft, klapperen zijn tanden tegen de rand van de kroes. Hij wordt steeds onrustiger en hoest af en toe zwaar. 'Probeer wat te slapen, jongen,' zegt ze enkele keren, maar het lukt hem niet. Zelf doet ze trouwens ook geen oog dicht.

Ze is blij als het ochtend is en de dokter algauw weer zal komen. Maar eerst moet ze het ontbijt klaarmaken voor de kinderen, want die moeten naar school en voor tussen de middag moeten ze ook nog een stikkenzak met brood mee.

'Hoe is het vannacht gegaan, vrouw Hogenes?' vraagt dokter Wielaert als hij die ochtend terugkomt.

'Hij was erg onrustig, lag te rillen in zijn bed en hoestte nogal zwaar.'

'Hebt u nog koorts opgenomen?'

'Ik heb daarmee gewacht tot u zou komen. Of had ik het wel moeten doen?'

'Het is erg belangrijk om de temperatuur van de patiënt in de gaten te houden, maar ik doe het straks wel. Zijn er verder nog bijzonderheden?'

'Hij lust geen eten, maar hij heeft wel steeds dorst.'

'Dat heb ik voorspeld. Geef hem maar veel te drinken en als zijn temperatuur nog verder oploopt, mag hij wel een extra poeder.' Daarop gaat de arts naar de bedstee. Hij schrikt als de temperatuur van Ben boven de veertig graden is. Hij wil de huisvrouw niet al te ongerust maken, maar alle symptomen wijzen op een fikse longontsteking. Bij gezonde mensen die dagelijks goede voeding krijgen, is een longontsteking minder erg dan bij arme mensen. Goede voeding verhoogt de weerstand en dat is bij een opkomende longontsteking erg belangrijk.

'Krijgt uw man steeds voldoende goed voedsel binnen, vrouw Hogenes?'

'Dat kunnen wij niet betalen, dokter. Wel zorg ik ervoor dat hij wat vaker dan de anderen enkele boterhammen met kaas of een schijfje spek krijgt.'

‘Daar doet u goed aan!’ Hij beseft dat het goeie mens zichzelf wegcijfert en haar man de beste hapjes voorzet. Daarbij zullen de kinderen ook wel voorgaan als er iets voedzaams op tafel komt.

‘Wat verwacht u van de komende nacht, dokter?’ Fie gaat met angst en beven de nieuwe nacht in.

‘Dat kan ik u niet zeggen, vrouw Hogenes. Houd in ieder geval zijn temperatuur in de gaten en geef hem desnoods een extra poeder, want koorts mat een mens erg af. Morgenochtend kom ik om ongeveer deze tijd terug.’ Weer wenst hij haar sterkte, want dat zal ze de komende dagen nodig hebben. Een zware longontsteking kan fatale gevolgen hebben en hij begint het somber in te zien.

De zorgen die Hein Vos heeft, zijn van een heel andere orde. Hij maakt zich alleen nog maar druk om het werk dat blijft liggen. Dat Ben voor een verkoudheid in zijn nest gaat liggen en hem met al het werk laat zitten, vindt hij waardeloos.

‘Hij moet me die streken niet vaker leveren, want dan kan hij opdonderen en huur ik een nieuwe knecht in,’ broemt hij met een zuur gezicht tegen Mien.

‘Ik denk dat jij er te lichtvaardig over oordeelt, Hein,’ zegt ze. ‘Ben zat hier al te bibberen op zijn stoel toen we koffiedronken, net voor hij in bed bleef.’

Dat Mien Vos gelijk heeft en haar man er helemaal naast zit met zijn stompzinnige conclusies, blijkt diezelfde nacht. Ben is heel onrustig en de temperatuur loopt op. Hij hoest zo zwaar dat hij het er benauwd van krijgt. Af en toe grijpt hij naar zijn borst en kreunt hij van de pijn. Met een nat doekje bevochtigt Fie af en toe zijn lippen en laat hem drinken. Ook geeft ze hem een extra poeder, zoals de dokter geadviseerd heeft. Hierdoor wordt hij wat rustiger, maar dat duurt niet lang. Hij ligt al gauw weer te draaien en te kreunen. Telkens moet zij het bed uit om wat water te halen en zijn kussen op te schudden. Ten slotte besluit ze om maar op te staan, want in haar dunne nachtpon krijgt ze het buiten haar bed steeds

weer koud. Tegen de ochtend begint Ben met zijn armen te slaan en wil hij overeind komen, maar zij drukt hem zachtjes terug op z'n kussen.

Vroeger dan gebruikelijk komen die ochtend de kinderen naar beneden en hun eerste gang is naar de bedstee, want ook zij maken zich grote zorgen.

Fie is blij dat Ben op dat moment een beetje rustiger is, want de aanblik van een wild om zich heen slaande vader is erg beangstigend voor de kinderen. 'Vanmorgen komt de dokter weer en ziet dan misschien vooruitgang bij pa,' zegt ze tegen beter weten in, om de kinderen wat op hun gemak te stellen. Tegen Cor zegt ze: 'Blijf jij vandaag maar thuis, want als de dokter komt en er medicijnen moeten worden gehaald, kun jij dat mooi doen. Antje zal op school wel uitleggen waarom jij moet verzuimen.'

Als Antje naar school is, komt de dokter. Hij vraagt hoe het de afgelopen nacht gegaan is.

'Ga jij het paard van de dokter maar wat haver geven, Cor,' zegt Fie tegen haar zoon. Ze legt de dokter uit waarom ze hem er liever niet bij heeft en vertelt eerlijk hoe het die nacht gegaan is. 'Denkt u dat hij vlug zal opknappen, dokter?'

'Ik ga hem eerst zelf onderzoeken, vrouw Hogenes. Eerder kan ik niets met zekerheid zeggen.'

Samen gaan ze naar de bedstee en als de dokter de patiënt vluchtig onderzocht heeft, kijkt hij bedenkelijk.

'Is het erg, dokter?' Fie heeft het bedenkelijke gezicht van de arts gezien en is ervan geschrokken.

'Ik zal het maar eerlijk zeggen, vrouw Hogenes. Uw man heeft een longontsteking opgelopen en dat is ernstig. U zei dat hij overeind wilde komen en wild met zijn armen sloeg.'

'Ja, ik moest hem enkele malen terugduwen in zijn kussen.'

'Dat wilde wordt nog wel erger, vrouw Hogenes. Als hij niet goed in de gaten gehouden wordt, lopen we zelfs het risico dat hij uit bed komt.'

De hulp van een goede vriend leidt tot roddels in het boerendorp

De bewoners van een dorpje aan de rivier de Lenge halen opgelucht adem als het weer eindelijk opknapt, na maanden van vorst, sneeuw en regen. Boerenknecht Ben wordt door zijn baas meteen flink aan het werk gezet. Iets te flink, want hij loopt een longontsteking op en overlijdt. Een drama voor zijn gezin, dat toch al de eindjes aan elkaar moet knopen. Gelukkig krijgt zijn vrouw Fie hulp van een goede vriend. Dit zorgt zowel voor roddels als voor een boel gezelligheid. Maar in de jaren die volgen, laat het onheil Fie en haar gezin niet met rust.

Clemens Wisse heeft al vele historische streekromans geschreven, die zich allemaal afspelen in en om het Groene Hart, waar zijn eigen wortels en hart liggen. Wisses soepele verteltrant, romantische inborst en oog voor detail zijn een feest om te lezen.

Z&K

ISBN 978 94 0190 964 8 NUR 344

9 789401 909648

www.romanserie.nl